

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV

Avdelningen för socialt arbete och psykologi

Mannen som norm

- En kvalitativ studie om hur de administrativa rutinerna påverkar kvinnorna vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd.

Linda Persson

Amerie Rivera

2015

Publikationstyp: Examensarbete

Nivå: Grundnivå (Kandidatexamen)

Poäng: 15 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Program: Socionomprogrammet

Innehåll

1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Problemformulering	8
1.3 Syfte och frågeställningar	9
1.4 Relevans för socialt arbete	10
1.5 Begreppsförklaringar	10
1.5.1 Familj	10
1.5.2 Genus	11
1.5.3 Handlingsutrymme	11
1.6 Uppsatsens disposition	11
2. Tidigare forskning	11
2.1 Sökprocess	12
2.2 Könsbaserat bemötande inom socialtjänsten	12
2.3 Ekonomi och makt	14
2.4 Jämställdhet/ojämställdhet inom välfärdsstaten	16
2.5 Sammanfattning	17
3. Teoretiska utgångspunkter	18
3.1 Street-level bureaucracy/gräsrotsbyråkrati	18
3.2 Genusperspektiv	20
3.3 Teoriernas relevans för denna studie	21
4. Metod	21
4.1 Urval	21
4.2 Forskningsdesign	21
4.3 Bearbetning och analys	22
4.4 Metoddiskussion	23
4.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	24
4.6 Etiska ställningstaganden	25
5. Resultat och analys	25
5.1 Inledning resultat	26
5.2 Hur påverkar de administrativa rutinerna kvinnorna i de ansökande familjerna?	26
5.2.1 Rutinernas konsekvenser	26
5.2.2 Jämställda/ojämställda rutiner	27
5.3 Hur ser socialarbetarna på genus och jämställdhet i sitt arbete?	30

5.3.1 Genus och jämställdhet i arbetet	30
5.3.2 Mannen som norm.....	31
5.4 Bemötande och socialarbetarens handlingsutrymme	33
5.4.1 Talutrymme och dess fördelning.....	33
5.4.2 Mannen eller kvinnan som sökande	34
6. Diskussion.....	35
6.1 Resultatsammanfattning.....	35
6.2 Resultatdiskussion.....	37
7. Referenser	39
8. Bilagor	41
8.1 Informationsbrev	41
8.2 Intervjuguide	42

Sammanfattning

I detta examensarbete har vi undersökt hur de administrativa rutinerna vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd påverkar mötet med klienterna, särskilt kvinnorna i heterosexuella relationer utifrån ett genusperspektiv. Utifrån fem intervjuer med socialarbetare som möter dessa kvinnor och familjer har vi ställt frågor som rörde de administrativa rutinerna, hur socialarbetare ser på genus och jämställdhet samt hur dessa rutiner påverkar kvinnorna i familjerna enligt socialarbetarna. Studiens resultat visade att socialarbetarna som ingick i denna studie hade olika åsikter gällande de administrativa rutinerna samt dess inverkan på kvinnorna i familjerna. Vissa informanter ansåg att de administrativa rutinerna inte hade någon inverkan på de kvinnorna alls. Andra ansåg att rutiner möjligtvis kunde påverka jämställdhet mellan männen och kvinnorna i familjerna. Informanternas åsikter och tankesätt speglas av politiska beslut och egna attityder gentemot frågan om genus, jämställdhet och handlingsutrymme.

Nyckelord: *genus, jämställdhet, ekonomiskt bistånd, gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme.*

Abstract

In this study, we examined how the administrative procedures in applying for financial assistance affects the meeting with family clients, specially the women in heterosexual relationships. Questions concerning the administrative procedures, social workers views and opinion about gender and equality and how these practices affect the women in the families were the main focus in these interviews with five social workers. The results showed that social workers involved in this study had different opinions regarding these administrative procedures and how it affects women. Some of the social workers concluded that these administrative procedure had no effects on family clients. However, some social workers considered the possibilities that these administarive procedure could affect the equity between man and women. Their view and opinions were reflected by political decisions, their own attitude towards the issue of gender equality and discretion.

Keywords: *gender, equality, economic aid, street-level bureaucracy and discretion.*

Förord

Vi vill tacka de informanter som ställt upp på att bli intervjuade av oss. Utan deras hjälp hade denna studie inte varit möjlig att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Monica Skrinjar som guidat oss genom hela arbetet.

Vi, Linda Persson och Amerie Rivera har i det stora hela gjort lika mycket under arbetets gång.

Stockholm, maj 2015

Linda Persson & Amerie Rivera

1. Inledning

När en familj, bestående av en man och en kvinna med eller utan barn, i Sverige vänder sig till Socialtjänsten i syfte att ansöka om ekonomiskt bistånd ser rutinen inom en rad kommuner ut som så att mannen registreras som sökande och kvinnan som medsökande. Enligt telefonsamtal med Socialstyrelsen (personlig kommunikation, 01. 03. 2015) är detta sätt att registrera mannen som sökande inte lagstadgat eller reglerat, utan man kan registrera kvinnan eller två bidragstagare vid familjeansökningar. Anledningen till att endast en person registreras som sökande är för att det dokumentationsprogram, Procapita, som används i många kommuner för att registrera och hantera ansökningar inte har möjlighet att registrera fler än en sökande.

Sättet att hantera familjeansökningar på har väckt en rad frågor hos oss som sedan legat till grund för denna uppsats: Hur tänker de handläggande socialarbetarna kring de administrativa rutinerna? Reflekterar man som socialarbetare över vad det kan innebära för kvinnorna i familjerna? Samt kan hanteringen leda till att männen uppmärksammas mer än kvinnorna under utredningarna?

1.1 Bakgrund

Ekonomiskt bistånd (som tidigare kallades för socialbidrag) är välfärdssystemets yttersta skyddsnät vars uppgift är att träda in tillfälligt vid kortare perioder av försörjningsproblem (Socialdepartementet, 1996/97. 8 kap.). Individens rätt till bistånd regleras i 4 kap. 1§ Socialtjänstlagen (SoL, SFS 2001:453).

”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Lag (2010:52).”

Vid hantering av bland annat ansökan om ekonomiskt bistånd använder sig olika kommuner av olika dokumentationsprogram. Procapita är ett av de dokumentationsprogram som används av ett flertal kommuner för social dokumentation.

I Procapita finns allt från handläggarnas beslut om insats i genomförandeplaner till journalanteckningar. I detta examensarbete fokuserar vi på handläggning av ärenden i kommuner som har Procapita som dokumentationsprogram.

Hur många kommuner som använder sig av datorprogrammet Procapita samt om dessa kommuner har samma handläggningssätt, det vill säga om det är mannen som registreras som sökande vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd, är oklart. Istället hänvisar Socialstyrelsen till SKL (Sveriges kommuner och landsting). Telefonkontakt togs med SKL som inte heller hade svar på hur många kommuner som använder sig av Procapita eller hur de administrativa rutinerna ser ut eller bestäms (personlig kommunikation 01. 04. 2005).

I ett annat mail till Socialstyrelsen ställdes dessa frågor:

Har alla kommuner liknande administrativa rutiner? Det vill säga, registreras bara en (1) biståndstagare trots att ansökan om försörjningsstöd gäller en familjeansökan med två sökande? Är det oftast mannen som registreras som sökande i så fall?

På detta svarade Socialstyrelsen:

“Socialstyrelsen har inte den information ni eftersöker. Ni måste kontakta kommunerna själva med era frågor” (personlig kommunikation, 06. 04. 2015).

Av dessa anledningar går det inte att generalisera att alla kommuner har samma handläggningssätt, i detta examensarbete lägger vi därför fokus på vissa utvalda kommuner som använder sig av dokumentationsprogrammet Procapita och de administrativa rutiner vi vill undersöka.

1.2 Problemformulering

I handboken “Jämställdhet är en mänsklig rättighet” (Förenta Nationerna, 2011) beskrivs könsdiskriminering som ett strukturellt problem som är djupt rotat kulturellt inom familj och mellanmänskliga förhållanden. Det är attityden gentemot kvinnor överlag som behöver förändras för att kunna uppnå jämställdhet mellan könen.

I diskrimineringslagen (DL, SFS 2008:567) 1 kap. 4§ punkt 2 står en övergripande beskrivning av indirekt diskriminering gällande kön:

”Att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, viss funktionsnedsättning, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.”

Enligt kvinnokonventionen (FN, 2011) har staten ett ansvar att motarbeta och avskaffa den könsdiskriminering som kvinnor många gånger utsätts för. Historiskt har jämställdheten mellan könen varit svårt att uppnå då diskriminering mot kvinnor oftast sker privat inom familjen. De ojämlika maktförhållandena i familjelivet bidrar starkt till ojämställdhet mellan respektive kön inom andra områden i samhället. På grund av att kvinnodiskriminering oftast inträffar i privat sfär ansvarar staten inte enbart för sitt eget agerande utan även för olika organisationer, företag och privata personer. Diskrimineringslagen (DL, SFS 2008:567) ändamålen står i 1 kap. 1§. Diskrimineringslagen (DL, SFS 2008:567) ändamålen står i 1 kap. 1§.

”Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.”

Det finns dock en bristande markering i lagen om på vilka sätt ökad jämställdhet ska uppnås, något som bidrar till att bevara den rådande könsordningen istället för att förändra den. Enligt kvinnokonventionen har staten ett ansvar att främja jämställdheten mellan könen genom aktiva åtgärder och inte enbart genom lagstiftning, detta görs genom kontinuerlig utbildning inom genusfrågor (FN, 2011).

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utifrån ett genusperspektiv undersöka de administrativa rutinernas inverkan på mötet med klienterna, framförallt kvinnorna, vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd.

Detta vill vi undersöka utifrån frågeställningarna:

- Hur upplever socialarbetarna sitt handlingsutrymme i mötet med klienterna vid en familjeansökan?

- Hur påverkar de administrativa rutinerna kvinnorna i familjerna?

- Hur ser de handläggande socialarbetarna på genus och jämställdhet i sitt arbete?

Fråga två skulle självklart vara intressanta att studera utifrån de sökande familjernas perspektiv. Detta har inte varit möjligt då vi av etiska skäl inte får intervjua individer i beroendeställning. Vi har därför valt att istället fokusera på de handläggande socialarbetarna som möter dessa familjer.

1.4 Relevans för socialt arbete

Om man inom socialtjänsten använder sig av rutiner som upprätthåller gamla genusnormer och som bidrar till icke jämställda förhållanden borde detta ses över. För att kunna göra det behöver man ta reda på vilka konsekvenser rutinerna får, hur det påverkar klienterna samt hur socialarbetarna själva ser på rutinerna. På detta sätt uppmärksammas det eventuella problemet och kan sedan motarbetas.

1.5 Begreppsförklaringar

1.5.1 Familj

I denna studie syftar begreppet familj på en man och en kvinna, med eller utan barn som ingår i ett sammanboende eller gift förhållande.

1.5.2 Genus

Genus är en social uppdelning av könen som bland annat utmärks av skillnaden mellan män och kvinnor. Enligt Hirdman (1993) innebär begreppet att kvinnors och mäns subjektiva identiteter, normer om kvinnligt och manligt, är två uteslutande könsrelationer i en social organisering (Hirdman, 1993).

1.5.3 Handlingsutrymme

Handlingsutrymme är det utrymme socialarbetaren har i sitt förfogande inom organisationens ram och eget förhållningssätt. Det medför möjligheter och restriktioner i socialarbetarens agerande i sociala kontexter (Svensson, Johnsson och Laanemets, 2008).

1.6 Uppsatsens disposition

Denna uppsats är indelad i åtta kapitel. I kommande kapitel lyfter vi tidigare forskning som vi anser är relevant för denna studie och avslutar detta med en sammanfattning. Vi tar även i början av detta kapitel kort upp vår sökprocess. Vidare i kapitel 3 redogör vi för de teoretiska perspektiv vi valt att använda oss av. I kapitel 4 presenteras vårt metodval, urval, forskningsdesign samt etiska ställningstaganden. Vi för även en diskussion i detta kapitel gällande vårt val av metod samt studiens validitet och reliabilitet. Kapitel 5 och 6 innehåller resultat, analys och slutdiskussion där vi kritiskt diskuterar det vi kommit fram till genom resultatet och analysen. I kapitel 7 har vi en referenslista med litteratur vi använt oss av i denna studie. Kapitel 8 innehåller informationsbrev samt intervjuguiden.

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras för denna studie relevant tidigare forskning som främst rör genus, jämställdhet, ekonomi och makt. I detta kapitel har vi försökt sammankoppla hur dessa olika begrepp fungerar inom familj, socialtjänst och välfärd för att belysa hur främst kvinnor påverkas vid ansökan om försörjningsstöd.

Kapitlet är indelat i tre teman: *Könsbaserat bemötande i socialtjänsten, Ekonomi och makt* och *Jämställdhet/ojämställdhet inom välfärdsstaten*. Kapitlet avslutas med en diskussion där vi kopplar forskningen till vår studie.

2.1 Sökprocess

De databaser vi använt för att söka litteratur är: Discovery, Google Scholar och Francis and Taylor Online samt KvinnSam. Vi har även sökt litteratur från Diva portalen och Socialvetenskaplig Tidskrift (FORSA). Till viss del har vi även tagit hjälp av tidigare examensarbeten för att genom dessa finna relevanta artiklar. Sökord vi använt oss av är: genus, socialtjänsten, ekonomiskt bistånd, gräsrotsbyråkrati, street-level bureaucracy, makt och handlingsutrymme. Dessa sökord har vi sedan sammanfört i olika kombinationer för att få fram relevant forskning. Vi avgränsade oss genom att enbart söka peer review artiklar. Det har varit svårt att hitta forskning med direkt koppling till vårt ämne, speciellt forskning gällande administrativ handläggning av familjeansökningar vid ekonomiskt bistånd. Det blev ännu färre träffar när vi sökt forskning om ekonomiskt bistånd utifrån ett genusperspektiv. De flesta träffar vi fått i våra sökningar har handlat om individuella prövningar och inte om familjeansökningar. Vi har däremot hittat relevant forskning gällande klientbemötande inom socialt arbete samt forskning som tar upp makt och ekonomi som passar in i detta examensarbete.

2.2 Könsbaserat bemötande inom socialtjänsten

Artikeln Paid work, and competence. Social workers' interviews with male and female clients applying for income support (Kullberg, 2006) behandlar hur mötet i socialt arbete bidrar till att konstruera männen och kvinnornas positioner i samhället. Samtalsanalys är den valda metoden i studien. Elva klienterna, varav sex är kvinnor och fem män samt sex socialarbetaren ingick i studien. De elva klienter har varit i behov av försörjningsstöd i en längre tid och har en svag anknytning till arbetsmarknaden. De sex socialarbetarna i studien har jobbat inom försörjningsenheten i mer än tre år.

Studiens resultat visade att män som grupp uppmärksammas mer än kvinnor inom en rad olika områden under möten som avser ansökan om ekonomiskt bistånd samt vid vidare kontakt efter beviljat bistånd. Bland annat fokuserar socialarbetare dubbelt så mycket på arbete och utbildning i möte med män medan möte med kvinnor oftare lyfter familjefrågor som rör barn och hem. Även längden på mötena varierar beroende på klientens kön. I snitt läggs 5 minuter mer per möte med männen jämfört med kvinnorna (Kullberg, 2006). Som socialarbetare styr man klientmötet, socialarbetaren lyfter fram de ämnen som diskuteras. Det innebär att socialarbetarens egen syn på respektive kön speglas i mötet och att

socialarbetarens kunskap och attityd kring genus samt jämställdhetsfrågor kan bidra till att upprätthålla eller motarbeta ojämställdhet mellan könen (Kullberg, 2006).

Ovan beskrivs hur Kullbergs (2006) studieresultat visar hur män bedöms som viktigare än kvinnor och hur deras möjligheter till arbete prioriteras. Tidigare forskning visar att socialtjänsten lägger in traditionella värderingar och föreställningar kring ”manligt och kvinnligt” i det sociala arbetet genom att utgå ifrån könsspecifika familjestrukturer/konstellationer. Samhällets normer och värderingar kring kön skapar rutiner som ofta inte reflekteras över (Bergsten & Bäck-Wiklund, 1997).

”Den flygande Maran” är en avhandling skriven av Ingrid Lander (2003). Avhandlingen är en etnografisk studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm. Varje kvinna följdes i sammanlagt två och ett halvt år för att studera deras liv i relation till den sociala kontext de lever i. Studien ägde rum i kvinnornas ”egna miljö”, det vill säga runt och i deras hem eller i andra kontext utanför anstalt och behandling. De är de åtta kvinnornas beskrivning av deras levnadsförhållande och den verklighet de möter, framförallt möten med olika myndigheter som är i fokus i avhandlingen. De områden som är centrala för Landers avhandling fortskridande och analysen är hur kvinnorna beskriver sig själva genom att förhålla sig till normativa budskap om hur kvinnor ”är, skall och bör vara”.

Avhandlingen är upplagd i tre huvudteman. Dessa teman är feminitet, levnadsförhållanden och samhällskontroll. Till en viss del har Ingrid Lander deskriptivt beskrivit de åtta kvinnornas levnadsförhållande och relationer till samhället och myndigheter. Dels relateras deras berättelser om sina liv till föreställningar om hur en kvinna skall och bör vara. Avhandlingens utgångspunkten är att individers föreställningar om verkligheten formas och konstrueras i det samhället hon lever i, en konstruktion i interaktion med andra.

”Den flygande maran” tar upp hur drogbrukande kvinnor behandlas inom bland annat socialtjänsten och hur dessa blir ”feminiserade” för att bättre passa in i samhället. Drogmissbruk ses som ett manligt beteende, detta gör att narkotikabrukande kvinnor blir klassade som avvikare från sitt kön och anses sakna viktiga bitar som gör dem till just kvinnor (Lander 2003). I sin avhandling skriver Lander (2003) om hur myndigheterna försöker ”feminisera” kvinnor genom att sätta kvinnorna i aktiviteter där de får lära sig att sy, måla, baka och laga mat i syftet att kvinnorna skall ”få tillbaka” sin kvinnlighet. Landers resultat

visar även hur normativa föreställningar om könen påverkar kvinnornas handlingsutrymme, levnadsförhållanden och syn på sig själva. Enligt Lander (2003) kan dessa normativa föreställningar om hur en kvinna bör och skall vara fungera som en självkontroll som människor ständigt förhåller sig till.

Vidare framställs hur vården tar upp vad som framställs som centrala aspekter av kvinnors liv så som moderskap, sexualitet och relationer till män som ytterligare ett led i feminiseringen. Som drogbrukande man blir man behandlad annorlunda då man inte bryter mot könsnormen i samma utsträckning som en kvinna. I männens fall läggs mer fokus på utbildning och arbete samt ett fungerande liv efter avslutat drogbruk. Kvinnorna har på grund av sitt kön svårare att få tillgång till utbildning än männen samt att både socialtjänst och polis är snabbare att tvångsvårda kvinnorna på grund av att de som kvinnor anses fara mer illa (Lander, 2003).

Att denna studie speglar missbruk och inte familjeansökningar av ekonomiskt bistånd anser vi inte gör forskningen mindre relevant för vår studie, då även denna studie visar hur kön spelar roll i kontakt och möten med myndigheter samt hur genusnormer påverkar socialarbetarens arbete.

2.3 Ekonomi och makt

I en empirisk undersökning där man jämför jämställdheten i svenska och japanska familjer visar resultatet bland annat att konsekvenserna av att tilldela mannen den naturliga rollen som inkomsttagare i en familj bidrar till att kvinnor berövas på makt och leder så till ett mer ojämnt förhållande. Detta då den individ som har hand om de ekonomiska resurserna i en familj även är den som fattar flest beslut i familjen (Takahashi, 2003). I studiens resultat framgår det även att samhällets syn på kön och genus är avgörande när det gäller maktfördelning mellan kvinnor och män inom en familj. I kulturer där mannen ses som familjens försörjare och ansvarar för ekonomin har kvinnor en svagare position medan kulturer där jämställdheten har kommit längre får kvinnorna en mer framträdande roll med större tillgång till makt genom att dem i mer jämställda kulturer har större tillgång till arbetsmarknaden. Större tillgång till arbetsmarknaden leder i sin tur till egna resurser i form av pengar. Studiens resultat visar hur ekonomi har en direkt koppling till makt och därför har ekonomiska resurser och dess fördelning stor betydelse när det kommer till att bemyndiga kvinnor på hemmaplan. Det framgår även hur lagar och riktlinjer som gynnar jämställdhet

mellan könen gör att kvinnors positioner inte bara stärks i familjen utan även i övriga samhället (Takahashi, 2003).

Enligt McGeorge, Stone, Carlson och Guttormson (2009) forskning, där syftet är att utröna parterapeuters kompetens gällande att hjälpa heterosexuella par att uppnå jämställdhet i sina relationer, är jämställdhet i ett förhållande en av de mest avgörande faktorerna när det kommer till hur nöjd framförallt kvinnan är i relationen. När det kommer till jämställdhet och genusbaserad makt så lyfts vägs ekonomi och tillgång in som en avgörande maktresurs som behöver fördelas jämt mellan kvinnor och män för att jämställdhet skall kunna uppnås i en relation. Snedfördelade maktresurser har visat sig leda till missnöje, ångest och i vissa fall depression bland framförallt kvinnor.

Feminist Par Therapy Scale (Fakta) skapades för att mäta terapeuters kunskap och i vilken mån de tillämpar feministiska principer och praxis i terapi med heterosexuella par. Studiens metod består av granskning av befintlig litteratur för att identifiera vilka metoder som används i arbetet med familjeterapeuter. Studiens resultat tyder på att de faktiska omständigheterna förefaller (i att) vara ett giltigt och tillförlitligt instrument för att bedöma i vilken grad terapeuter tror på feministiska principer och därmed engagera sig i feministiska metoder. I genomsnitt visade studien att familjeterapeuter ofta engagerade sig i praxis som främjar jämställdhet när man arbetar med heterosexuella par.

I synnerhet verkar paret i studien vara mindre engagerad i frågor som rör sig om patriarkat och manlig privilegium i samhället. Paret visade sig dock intresserade av det som handlar om jämställdhet i beteenden som är relaterad till jämställdhet i ett parrelation. Eftersom denna studie ägde rum i samhället där sociala strukturer är formade av patriarkat och manliga privilegium, har forskarna kommit fram till att ojämställdheten kan motverkas genom att ta itu med både de beteenden som paret har om jämställdheten samt de sätt på vilka samhället formar heterosexuella relationer med fördel män och missgynnar kvinnor.

I en rapport utfärdad av Statens offentliga utredningar (SOU) vid namn "Kvinnor, män och inkomster. Jämställdhet och oberoende" (Nyberg, 1997) försöker man kartlägga och analysera fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. I rapporten lyfter Nyberg (1997) hur ekonomiskt övertag leder till makt i en familj genom att

pengar ger förhandlingsstyrka i diskussioner som rör familjefrågor. Diskussioner där oenighet uppstår leder oftast till en kompromiss eller till att ena parten ger med sig. Den som ger med sig är oftast i en svagare förhandlingsposition där bland annat ekonomi kan spela in och påverka. Med en ojämnt fördelad ekonomi i en familj bidrar det till att den med mindre ekonomiska tillgångar inte har samma möjlighet att få sin vilja igenom (Nyberg, 1997).

2.4 Jämställdhet/ojämställdhet inom välfärdsstaten

Rapporten "Kvinnor, män och inkomster. Jämställdhet och oberoende" (Nyberg, 1997) lyfter hur välfärdsstaten påverkar kvinnor och mäns situation samt ställning inom familjen genom att välfärdens regelsystem påverkar de ekonomiska områden som motarbetar eller bidrar till ekonomisk ojämställdhet/jämställdhet mellan könen. Rapporten visar bland annat hur välfärdsstaten antingen kan stärka eller motverka ekonomisk ojämställdhet/jämställdhet genom det regelsystem som är med och skapar de ekonomiska incitament som förstärker eller motarbetar kvinnors ekonomiska underläge gentemot männen (Nyberg, 1997). För att få fram dessa resultat har man jämfört fördelningen av en rad olika välfärdsbidrag mellan kvinnor och män, till exempel lönerelaterade bidrag så som sjukersättning, föräldrapenning och arbetsmarknadsstöd (Nyberg, 1997).

Genom dessa bidrag framgår det bland annat att de bidrag som finns tillgängliga via välfärdsstaten och där rätten till bidrag baseras på hur mycket individen lönearbetar bidrar till att kvinnorna inte får en lika stor bit av välfärdsförmåner som männen. Varför det ser ut på det sättet är för att lönearbete under en lång tid har ansetts vara mannens område, medan kvinnornas område har varit det oavlönade arbetet i hemmet. Men trots att lönearbete idag har blivit i stort sett lika självklart för kvinnor som för män så har kvinnor i snitt lägre lön än männen vilket fortfarande påverkar tillgången till bidragen (Nyberg, 1997).

Rapportens jämförelser mellan välfärdsbidragen visar även hur kvinnor trots att dem har en mer begränsad tillgång till välfärdsförmånerna samtidigt är mer beroende av dem än männen. Detta beror bland annat på att gruppen ensamstående mammor är större än gruppen ensamstående pappor vilket innebär att kvinnor i större utsträckning är i behov av t.ex. dagis för att klara av sin vardag. Samma blir det med barnbidrag då kvinnor oftare än män enligt rapportens erhåller barnbidrag på grund av tidigare nämnda anledning.

Enligt rapporten “glömmer” samhället att välfärdsstaten har olika effekt för kvinnor och män. Bland annat, som det beskrivs ovan, har männen större tillgång till välfärdsstaten på grund av att dem har en större tillgång till arbetsmarknaden då många av bidragen är lönebaserade. Detta plus att välfärdsstaten “klumpar ihop” kvinnor och män som lever tillsammans och ser dem som en enhet med samma tillgång till familjens ekonomi. Detta utelämnar inkomstskillnader och vad dessa inkomstskillnader innebär för kvinnor och män i kontakt med välfärdsstatens (Nyberg, 1997).

I rapportens resultat kan man slutligen läsa hur välfärdsstaten, trots ansträngningar till att inkludera kvinnor i samhället och inom områden som förr varit avsedda endast för män, fortfarande utgår från den manlige medborgare-arbetaren som norm. Man ser det som att kvinnor skall ”formas” in i denna mall och efterlikna männen för att få ta del av välfärdssamhället snarare än att välfärdssamhället skall anpassa sig och ta mer hänsyn till kvinnorna och deras situation. Välfärdsstaten stärker kvinnor men premierar “manligt beteende” genom att gynna dem som lönearbetar samt dem som får mest betalt för sitt arbete (Nyberg, 1997).

2.5 Sammanfattning

Kullberg (2006) beskriver hur man tilldelas mer eller mindre tid i form av längre eller kortare möten samt hur de diskussionsämnen som behandlas ser olika ut beroende på om klienten är en kvinna eller man. Med denna forskning kan man se hur stereotypa genusnormer påverkar socialarbetarens arbete samt hur detta påverkar klienterna, i detta fall kvinnorna som får mindre tid samt ett annat fokus. Deras karriärer och studier lyfts inte i samma utsträckning utan fokus under möten med kvinnliga klienter ligger istället på hem och familj.

Även Lander (2003) tar i “Den flygande maran” upp hur drogbrukande kvinnor behandlas inom bland annat socialtjänsten och hur dessa blir “feminiserade” för att bättre passa in i samhället. Att denna studie speglar missbruk och inte familjeansökningar av ekonomiskt bistånd anser vi, som vi nämner tidigare, inte gör forskningen mindre relevant för vår studie. På detta sätt stöder Lander (2006) Kullbergs (2006) forskning genom att även den pekar på könsbaserade skillnader i mötet med socialtjänsten.

Nyberg (1997) beskriver hur män oftast besitter vissa fördelar när det gäller bidrag från välfärdsstaten bland annat på grund av att mannen varit den i familjen som arbetar och försörjt medan kvinnan tar hand om hem och barn. Dessa föreställningar om män som familjeförsörjare vill vi koppla till de administrativa beslut som fattas inom socialtjänsten där männen registreras som bidragstagare vid familjeansökningar. Nybergs (1997) forskning lyfter även hur välfärdsstatens utformning av bidrag utgår ifrån den arbetande mannen som norm. Detta påverkar kvinnor och mäns ställning i samhälle och familj genom att de som bäst passar in i normen belönas i form av större tillgång till bidrag. Denna forskning anser vi speglas i de administrativa rutiner där mannen registreras som bidragstagare genom att mannen bättre passar in i normen som "den arbetande mannen" vilket gör att han därför får större tillgång till det bidrag som tilldelas via välfärden.

McGeorge, Stone, Carlson och Guttormson (2009) studie visat att ojämställdhet i ett parrelation påverkar kvinnor. Kvinnor i en icke-jämställd relation med sin partner lider av ångest och depression. Dock motverkar familjeterapeuter detta, och främjar jämställdhet genom att tillämpa metoder som gynnar kvinnor.

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel kommer vi att beskriva de två teoretiska utgångspunkter vi valt att använda oss av för att analysera vårt empiriska material. Vi börjar med att redogöra för Michael Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrati för att sedan beskriva Yvonne Hirdmans genusperspektiv.

3.1 Street-level bureaucracy/gräsrotsbyråkrati

En gräsrotsbyråkrat är en offentligt anställd som i sin direktkontakt med klienter besitter ett visst handlingsutrymme och en viss handlingsfrihet (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Begreppet är en översättning av Michael Lipskys begrepp "street-level bureaucrats" (ibid). Gräsrotsbyråkratin omfattar bland annat lärare, poliser, sjukvårdspersonal och socialarbetare. Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati handlar om det direkta mötet mellan socialarbetaren och klienten. I arbetet har socialarbetarna relativt stor handlingsfrihet; de kan i

stort sett bestämma om kvalitén på de fördelar som beviljas, t.ex. hur mycket pengar en klient blir berättigad till. Socialarbetarna kan också avslå en ansökan samt bestämma om sanktioner som de har mandat för (Lipsky, 2010).

Handlingsutrymme (discretion) är ett relevant begrepp som ofta förekommer i teorin om gräsrotsbyråkrati. Handlingsfriheten betraktas som nödvändig i sådana yrken för att kunna utföra sitt arbete (Lipsky, 2010). Delvis är det myndigheten som gräsrotsbyråkraten tillhör som avgör hur stort handlingsutrymme den enskilde socialarbetaren har. Till viss del är det lagar, rutiner, professionella tolkningar och sedvänjor samt individuella faktorer hos både socialarbetare och klienter som är av betydelse för hur socialarbetarnas handlingsutrymme ser ut. Socialarbetarnas handlingsfrihet, och ansvar, ligger i hur man hanterar det utrymme man har till sitt förfogande (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Människobehandlade myndigheter och organisationer består av komplexa arbetsuppgifter, då det inte går att formulera färdiga manualer i arbetet med människor. Det är därför handlingsfriheten är en viktig del i arbetet med människor. Handlingsfrihet innebär dock inte att socialarbetarnas handlingsutrymme är obegränsat. Trots relativt stor handlingsfrihet är socialarbetarna ändå styrda av riktlinjer, politiska beslut, traditioner och överenskommelser (Lipsky, 2010, Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

Gräsrotsbyråkrater representerar de myndigheter som arbetar utifrån både klientcentrerade och organisatoriska mål. Det är gräsrotsbyråkraters uppgift att knyta samman klientens behov med myndighetens uppdrag och mellan dessa kan det lätt uppstå konflikter (Svensson, Johnsson och Laanemets, 2008). Frågan om kvalitet och effektivitet ger upphov till konflikter för gräsrotsbyråkraten. Arbetet kräver att socialarbetarna hinner med så många ärenden som möjligt, vilket påverkar kvalitén på arbetet. Detta står i strid med värderingar och etik som definierar själva yrkesrollen. Den främsta arbetsuppgiften en gräsrotsbyråkrat har är att möta klienternas olika behov men samtidigt har de också ansvar att arbeta effektivt. Effektivitet uppnås genom att införliva nya arbetsmetoder och policys (Lipsky, 2010).

Enligt Lipsky (2010) finns det många anledningar till varför en myndighet inför nya arbetsmetoder. En av dessa anledningar är politiska beslut. Politiker eller politiska partier har olika ideologiska syn på samhällsorgan, därför påverkar en förändring i politiska beslut myndigheters arbetssätt. Lipsky ser dock inte bara politiska beslut som en orsak till förändring i arbetsmetoder, riktlinjer och policy. Enligt Lipsky (2010) transformerar socialarbetarna en individ till en klient. Att göra en individ till en klient gör det möjligt för

socialarbetarna att kategorisera och behandla denne inom den byråkratiska processen. Det innebär också att reproducera vissa klientbehov och på så sätt möjliggöra en avgränsning av klientgruppen.

3.2 Genusperspektiv

I slutet av 1980-talet förespråkade Yvonne Hirdman (1997) en ändring från att använda begreppet socialt konstruerat kön till att använda begreppet genus. Socialt kön enligt Hirdman kan ge ett intryck att människor kan kliva in och ur sina roller som man och kvinna, något som inte är möjligt. Hirdman (2007) hänvisar begreppet genus till de föreställningar och kunskaper vi har om ”manligt” och ”kvinnligt”, och hur dessa skapas i en process. I sin teoribildning har Hirdman använt sig av begreppet genussystem, genuskontrakt och den moderna genuskonflikten.

Genussystem har en strukturerande roll, enligt Hirdman (2007). Det består av processer, föreställningar och förväntningar som män och kvinnor lever i. I detta system skapas könet genom sociala konstruktioner och ordningsstrukturer, och detta är enligt Hirdman maktskapande. Genussystemet utgör basen för de sociala, ekonomiska samt politiska ordningarna, vilket skapar möjligheter och restriktioner för respektive kön. I detta genussystem finns det två väsentliga principer - dikotomi och hierarki. Dikotomi innebär att män och kvinnor ses som motsatsen till varandra. Hierarkin innebär att mannen utgör normen. Principen om dikotomi och hierarki påverkar varandra på ett sådant sätt att ju större skillnaden är mellan könen, desto mer blir det att mannen står över kvinnan hierarkiskt (ibid). Hirdman (1993) använder begreppet genuskontrakt och genuskonflikt för att tydliggöra att samhället är organiserat genom vad som anses manligt och kvinnligt, vilket påverkar samhällsutvecklingen. Genus är kulturellt och socialt konstruerat, vad som anses manligt och kvinnligt ändras över tid. Genom tiden har kvinnorna mer och mer börjat medverka i det offentliga rummet. Deras område utvidgades från hemmet till andra sociala sammanhang, som lönearbete och utbildning. Denna förändring har resulterat i att kvinnor har fått en annan möjlighet att delta i samhället. I och med dessa förändringar skapades även den moderna genuskonflikten (Hirdman, 2004). Hirdman (2004) menar att ett genuskontrakt upprätthålls för att undvika genuskonflikten.

Genuskontraktet innehåller beskrivningar av vad som betraktas manligt och kvinnligt i samhället. Detta kontrakt består av kulturella överenskommelser mellan respektive kön. Hirdman (2004) menar hur männen och kvinnor ska uppfatta deras roller, hur de ska vara mot varandra och vilka skyldigheter de har gentemot varandra. Det är begreppen manligt och kvinnligt som står i fokus i ett sådant kontrakt. Enligt Hirdman tolkas inte genuskontraktet som att män och kvinnor frivilligt har kommit överens om detta, utan genuskontrakt är någonting som vi ärvt från tidigare generationer.

3.3 Teoriernas relevans för denna studie

Utifrån teorin om gräsrotsbyråkrati undersöker vi socialarbetarens upplevda handlingsutrymme som har koppling till och påverkar hur mötet med familjerna går till och ser ut. Socialarbetarens handlingsutrymme påverkar vilket bemötande och vilken hjälp klienterna får och detta vill vi undersöka utifrån ett genusperspektiv.

4. Metod

I detta avsnitt beskriver vi hur intervjuerna utformades och hur de genomfördes. Vi kommer även att diskutera studiens validitet och reliabilitet, val av analysverktyg samt de etiska ställningstaganden vi gjort under intervjuernas gång.

4.1 Urval

Vi har valt att begränsa oss till att undersöka tre kommuner i Mellansverige som använder sig av datorprogrammet Procapita och som registrerar mannen som sökande vid familjeansökningar. Studiens målgrupp är socialarbetare som arbetar med familjeansökningar inom ekonomiskt bistånd. Dessa kom vi i kontakt med genom att maila utvalda socialkontor med en förfråga om att få komma och utföra intervjuer.

4.2 Forskningsdesign

Arbetet bygger på kvalitativa intervjuer. Kvalitativa intervjuer är en forskningsstrategi som ger detaljerade beskrivningar av informanternas upplevelser och erfarenheter (Larsson 2005). Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer innebär att det finns en frågeguide men att det också finns utrymme till följdfrågor (Bryman,

2011). Denna metod valde vi då vi ville ha en någorlunda strukturerad intervjuguide att gå efter men samtidigt ha utrymme och möjlighet att ställa följdfrågor.

Vi har genomfört fem intervjuer vid tre olika tillfällen. Vid första tillfället intervjuade vi en socialarbetare, vid andra och tredje intervjutillfället intervjuade vi de andra fyra socialarbetarna parvis. Tidsåtgången för varje intervju varierade från 25-60 minuter och genomfördes på informanternas arbetsplatser. Varje intervju berör verksamhetens administrativa rutiner och socialarbetarnas handlingsutrymme vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd. Vi har använt oss av en intervjuguide (se bilaga 2) men har även ställt uppföljningsfrågor som uppkommit under intervjuernas gång.

4.3 Bearbetning och analys

I analysen av det empiriska materialet har vi använt oss av meningskoncentrering och intervjuanalys (Kvale & Brinkmann, 2009). Detta sätt att analysera empiriska material enligt Kvale och Brinkmann (2009) bör utföras i fem steg. I det första steget handlar det om att skaffa en helhetsbild för att i steg två finna de nyckelord som förekommer i samtliga intervjuer. De två första stegen gjordes genom att skaffa en överblick över informanternas svar och beskrivningar. Nyckelorden vi fick fram var handlingsutrymme, jämställdhet i parrelationer och genusnormer.

I steg tre har vi tematiserat informanternas uttalanden på det sättet vi uppfattade dem. Utifrån de nyckelorden kunde vi tematisera studiens resultat i tre olika teman. Dessa är socialarbetarens handlingsutrymme, socialarbetarens attityd och tankesätt om genus och jämställdhet samt hur kvinnorna påverkas av de administrativa rutinerna vi undersöker. Det fjärde steget i vår analysprocess är att säkerställa att studiens teman korresponderar med vårt syfte och frågeställningar. Sista steget är att använda meningskoncentrering, som innebär att sammanfoga informanternas uttalande till kortare citat (Kvale & Brinkmann, 2009). På detta sätt har vi kunnat understryka de citat vi anser kunnat kopplas till vårt syfte, frågeställningar, tidigare forskning och teorier.

För att underlätta tolkning spelade vi in samtliga intervjuer och transkriberade allt material. Därefter gick vi genom alla intervjuer och sorterade informanternas svar enligt teman. Kvale och Brinkmann (2009) tar upp tematisering av informanternas svar och uttalande som en

viktig del av analysprocessen. Genom att tematisera informanternas svar kunde vi finna likheter och skillnader i informanternas uttalande, som vi sedan sammanställde i en resultatanalys och analyserade med stöd av valda teorier och tidigare forskning (se *Resultat och analys*).

4.4 Metoddiskussion

Viktigt i en undersökning av detta slag är att intervjuguiden är utformad på ett sådant sätt att frågorna tydligt är kopplade till syfte och frågeställningar. Alla våra frågor har inte en direkt koppling till vårt syfte och frågeställningar men vi anser ändå att dessa har bidragit till att mer information framkommit då frågorna har lett till följdfrågor som varit relevanta för vår undersökning.

Urvalet av våra informanter gick till på ett sådant sätt att de som vilja ställa upp på att bli intervjuade fick ingå, detta då vi inte fick tag på så pass många intresserade att ett urval hade kunna gjorts på något annat sätt. Detta har vi funderat på om det kan ha påverkat vår undersökning på något sätt med en slutsats att det självklart har gjort det men att det enligt oss borde ha en positiv inverkan. Detta då informanterna genom att frivilligt ställa upp på att bli intervjuade till lika stor del kan ha som avsikt att antingen ge en negativ eller positiv bild av sin arbetsplats. Skulle vi istället ha låtit någon välja ut våra informanter, t.ex. en chef, så skulle detta kunna innebära att chefen har en egen vinning i att välja personal som t.ex. endast ger en positiv bild av socialtjänsten.

Vi har diskuterat om en annan metod hade kunnat innebära ett annat resultat. I början av vår studie diskuterade vi om fokusgruppsintervjuer skulle kunna vara att föredra framför semi-strukturerad metod. Vi anser att fokusgruppsintervjuer möjligtvis hade fått till mer omfattande diskussioner som möjligtvis hade kunnat leda till annan slags information. I slutändan anser vi dock att våra intervjuer med en eller två personer åt gången trots allt är att föredra. Detta sätt att utföra intervjuer har bidragit till en mer ”intim” känsla, där informanterna känt sig trygga med att fritt uttrycka sina tankar och känslor utan att bli ifrågasatta eller avbrutna av kollegor.

Informanterna i vår studie samt vilka kommuner de arbetar åt har vi valt att hålla anonyma. Detta för att säkerställa att informanterna svarar på våra frågor så som de vill utan att låta sig påverkas av att någon kollega eller chef möjligtvis kan läsa det senare. Vi har även valt att

inte lyfta fram kön bland informanterna i våra citat, detta då vi inte anser att vilket kön informanterna har är relevant för studien. Dock har vi valt att visa hur olika citat kommer från olika informanter genom att ge dessa bokstavs S och sedan en siffra (till exempel S1, S2, S3 etc.). Vi har även i resultatet och bland citaten påpekat om informanter som uttryckt liknande åsikter arbetar i samma kommun. Detta för att vi vill visa hur olika attityder samt kunskap gällande det vi undersökt varierar från kontor till kontor.

Hade vi i undersökningen haft möjlighet att förutom att intervjua socialarbetarna även intervjua klienterna anser vi att resultatet antagligen hade sett annorlunda ut. Men då vi på grund av vissa restriktioner inte har kunnat intervjua klienter valde vi istället att fokusera på socialarbetarna som möter dessa klienter. Med risk för att den information vi fått fram på grund av det kan ses som andrahandsinformation anser vi ändå att vi genom våra informanter fått en bra bild av vad rutinerna kan innebära för klienterna.

4.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet i en kvalitativ studie innebär att studien undersöker det som man avser att undersöka (Kvale & Brinkman, 2009). Det finns alltid en osäkerhet kring validitet i en kvalitativ studie. Som intervjuare kan man inte alltid vara säkra på hur intervjupersonen konstruerar sitt svar, och om denne agerar och tänker på det sätt den beskriver (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Hög validitet på en kvalitativ studie uppnås genom djupgående och informationsrika svar från intervjupersoner, samt intervjuarens förmåga att analysera det empiriska materialet (Patton, 2014). Reliabilitet i en kvalitativ studie innebär att forskningresultaten har en hög grad av tillförlitlighet och att studien kan reproduceras i en liknande situation (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012). En hög reliabilitet i en kvalitativ studie säkerställs genom att kontrollera intervjupersonens svar genom att ställa flera frågor som rör ungefär samma ämne (Larsson, 2005).

För att uppnå så hög validitet och reliabilitet som möjligt i vår studie har vi varit noga med att utforma vår intervjuguide så frågorna inte skall kunna misstolkas av informanter. Detta för att vi skall kunna säkerställa att informanterna svarar på det vi vill att de skall svara på. Vi har även varit noga under intervjuernas gång att ställa följdfrågor som säkerställt att vi och informanten har förstått varandra och att vi pratar om samma sak. Detta har även hjälpt oss

som undersökare att få en bättre förståelse för informanternas upplevelse vilket senare har hjälpt oss när vi analyserat det transkriberade materialet.

I en kvalitativ studie blir det svårt att generalisera studiens resultat till en större population (Kvale & Brinkmann, 2009), däremot kan en analytisk generalisering göras. Analytisk generalisering innebär att man gör en bedömning av i vilken mån resultatet från en undersökning kan ge vägledning i en annan liknande situation (ibid). I vår studie har vi använt oss av genusteoretiska tolkningar av gräsrotsbyråkratins yrkesroll. På detta sätt får vi en inblick av hur genus påverkar det sociala arbetet.

4.6 Etiska ställningstaganden

Vi har tillämpat Vetenskapsrådet etiska forskningsprinciper: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att forskaren skall informera deltagarna om den aktuella forskningsuppgiftens syfte. Studiens syfte meddelas innan intervjun påbörjas. Informanterna blev informerade om att allt material enbart skall användas i uppsatsen. Denna information framgick både i mail och muntligt i samband med intervjuerna. Deltagarna har rätt att själv bestämma över sin medverkan, studien bygger på frivillighet och informanterna kan när som helst avbryta intervjun. Även denna information framgick i mail och muntligt vid intervjutillfället.

Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter som rör de individer som medverkar i undersökningen skall behandlas med största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Namnet på informanterna samt kommuner nämns inte i uppsatsen. Vi har spelat in samtliga intervjuer och transkriberat material därefter, vi har även antecknat i samband med intervjuerna. Efter avslutat examensarbete kommer allt inspelat material och anteckningar att förstöras samt raderas.

5. Resultat och analys

I detta kapitel redovisar vi resultatet av vår studie. Resultatet är indelat i olika teman och under varje tema finns ytterligare uppdelningar i form av relevanta underrubriker. I slutet av varje tema analyserar vi sedan det resultat vi redovisat utifrån tidigare forskning och teorier.

5.1 Inledning resultat

Processen hur det går till från första kontakt med ett par som ansöker om ekonomiskt bistånd till att beslut fattas kring paret beskrivs så här av en informant.

S1: Nu har vi en mottagning så att alla nya kommer till mottagningen då. Och där är en person som sitter och tar emot (ansökan) via telefon och så får man papper hemskickade och en lista om vad man ska komma in med och så. När de papprena sedan kommer in så kollar man igenom dem. Så bokar man till ett nybesök. Träffar man personerna och så ställer man ytterligare frågor och så där. Och sedan så gör man en första bedömning om de är berättiga eller inte. Och sen så...de registreras ju så fort papprena har kommit in.

De kommunerna som ingår i vår studie har alla en mottagningsgrupp där första kontakten med familjen som ansöker om ekonomiskt bistånd sker. Mottagningsgruppen hjälper paret som är berättigat till försörjningsstöd i de första fyra till fem månaderna sedan övergår ärendet till försörjningsenheten.

Om familjen får beviljat ekonomiskt bistånd blir det sedan mannen som registreras som sökande och kvinnan som medsökande.

S3: Mannen registreras alltid som aktledare. Akter är upplagda på mannens personnummer, men kvinnan finns ju med i hus...hon finns ju med i själva insatsbilden i hushållet men det ligger registrerat på mannen.

5.2 Hur påverkar de administrativa rutinerna kvinnorna i de ansökande familjerna?

5.2.1 Rutinernas konsekvenser

Informanten uttrycker under intervjuens gång en oro för vad de administrativa rutinerna kan innebära för kvinnorna, bland annat anser hen att det kan bidra till att kvinnor som redan befinner sig i "underläge" i en relation kan få en ännu svagare position.

S4: Är det en familj som är...där hierarkin är väldigt stark, patriarkalisk, att det är mannen som har hand om allting och kvinnan får lite hushållskassa...då gör det kanske kvinnan i ännu mer underläge (att inte registreras som sökande). Skulle kanske...om det är en familj där det är en man och en kvinna till exempel och kvinnan skulle få stå som sökande då kanske det gör

att hon får lite kraft därifrån. Att man kanske får vissa kvinnor tror jag som har varit väldigt undertryckta att komma upp ”det är jag som tar hand om det här”.

En annan informant anser inte att rutinerna kan få negativa konsekvenser för kvinnorna. Informanten antyder dock att det faktum att all post från socialkontoret som skickas till familjen adresseras till mannen, kan ses som en åtgärd där kvinnan påverkas på ett eller annat sätt.

Intervjuare: Tror du att rutinerna kan påverka kvinnorna negativt på något sätt?

S5: Nej, egentligen inte, aldrig någon som har sagt någonting i alla fall, vad jag vet som jag har hört. Men sen är det ju så, det är ju så när vi skriver ut, när vi fattar beslut och skickar beslut och beräkning så kommer de (adresserat) till mannen.

Om rutinerna inte följs blir det negativa konsekvenserna för socialarbetarna enligt informanten.

S2: Det blir rörigt. Det blir ju väldigt krångligt...ehm...ja men säg så här om det kommer en kvinna och ansöker om akuta matpengar och så kommer kvinnan och så missuppfattar man att hon inte lever i en parrelation och så beviljar man då matpengar och öppnar då ett ärende på henne och sen så kommer de in med en ansökan och då visar det sig att hon hade en sambo. Då blir det liksom lite rörigt för oss för då måste vi flytta över allting.

Informanten från samma kontor instämmer och påpekar skillnaden i om en manlig klient gör samma sak.

S5: På så sätt är det ju enklare då om till exempel mannen kommer in i samma situation för då kommer det finnas sparat på han och han kommer bli aktledare så att säga i det nya. Så är det.

5.2.2 Jämställda/ojämställda rutiner

Kring frågan om rutinerna kan påverka jämställdheten i en relation uttrycker sig informanterna på detta sätt.

S3: Jo men jag tror att det kan påverka faktiskt (jämställdheten). Jag tror att det kan bli negativt för kvinnan faktiskt. Och speciellt om det redan finns en väldigt tydlig makthierarki i hemmet. Då tror jag att det kan förstärka det här...att det är som det är (rutinerna) kan generera i att man stärker maktpositioner.

Vissa informanter uppger under intervjun att de upplever rutinerna som något diskriminerande och/eller icke jämställda.

S1: Jag har ju undrat varför det är så, sen har jag inte gått vidare med det men jag tycker ju att det är...ja jag tycker inte att det är jämställt liksom, speciellt inte när det ska vara så jämställt men ändå fortsätter vi på den här banan (med att registrera mannen).

Informanterna som inte i samma utsträckning anser att rutinerna är icke jämställda eller diskriminerande uttrycker att det inte handlar om jämställdhet eller diskriminering, utan att det endast är administrativa rutiner som krävs för att socialarbetarens arbete skall kunna utföras.

S5: Någon måste ju vara det (registerledare) så att säga. Jag tror att kommunen gör ett administrativt val och då har man valt att göra så här, sen har man nog inte tänkt igenom det så mycket mer, att det skulle på något sätt påverka nån jämställdhet eller nånting utan det...det är ju för att det ska bli ett logiskt system i arkivet och så. Man kan ju inte ha två registerledare. Man måste välja en. Jag vet inte varför de valt det här men...

Informanternas åsikter gällande rutinerna och dess påverkan på kvinnorna i familjerna samt om dessa kan anses vara icke jämställda eller diskriminerande går isär. Uttalanden om att rutinerna inte är diskriminerande mot kvinnor kan man tolkat utifrån genuskontraktet. Hirdman (2004) skriver att ett sådant kontrakt utgår från sociala eller kulturella normer och förväntningar på hur män ska vara mot kvinnor, och kvinnor ska vara mot män. Informanterna som uttrycker att sådana rutiner inte är diskriminerande, tolkar vi som att deras handlande och tankesätt speglar genuskontraktet. Nämligen att männen skall stå som sökande och kvinnor som medsökande för så ser den kulturella överenskommelsen ut mellan könen.

Nyberg (1997) nämner hur välfärdsstaten utgår ifrån den ”arbetande mannen” som norm och hur denna därför har större tillgång till välfärdsstatens hjälp och bidrag. Det kan jämföras med

att det är just mannen man registreras vid en familjeansökan av ekonomiskt bistånd vid de socialkontor som deltagit i denna undersökning. Vidare kan det kopplas till uttalandet där en av informanterna uttrycker att det är lättare om en man ansöker om t.ex. akuta matpengar och det senare framkommer att denne har en partner jämfört med om en kvinna gör samma sak. Detta visar hur mannen har lättare och större tillgång till välfärdsstatens hjälp genom att färre, eller inga, problem uppstår när han kontaktar socialtjänsten jämfört med när en kvinna gör det i samma ärende. Under intervjuerna framkommer ytterligare att all post som skickas till paret alltid adresseras till mannen, trots att den information som finns i brevet oftast rör kvinnan i lika hög grad. Något som även det visar hur mannen har större tillgång till välfärden.

De informanter som inte håller med om eller inte anser att rutinerna är diskriminerande eller icke jämställda ser de administrativa rutinerna som enbart rutiner. De uttrycker att rutiner är nödvändiga för att kunna utföra arbetet på ett korrekt sätt och att det utan dessa rutiner blir rörigt. Detta kan kopplas ihop med Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrati och hur dessa administrativa åtgärder är en del av myndighetens metoder för att underlätta arbetsbördan, i detta fall tolkar vi det som att man vill undvika tidsbrist och förvirring. Till exempel resonerar två av informanterna att det är lättare att söka på mannens journal, då mannens personnummer redan finns sparad i datasystemet. Om de ska registrera kvinnan i ärenden om familjeansökan av ekonomiskt bistånd kommer det ta längre tid att söka på kvinnans personnummer, och det kommer ta ännu längre tid att flytta över ärendet på kvinnan.

Vidare nämner ett par informanter under intervjuerna begreppen makt, patriarkat och makthierarki när negativa konsekvenser för kvinnorna i de ansökande familjerna tas upp. Takahashi (2003) nämner i sin forskning hur kvinnor berövas på makt när männen tilldelas den naturliga rollen som inkomstagare. Just rollen som inkomstagare kan i denna undersökning jämföras med att mannen skrivs som sökande och kvinnan som medsökande, mannen ges alltså den ledande rollen inom ett område som skall bidra till familjens försörjning. Vidare lyfter McGeorge, Stone, Carlson och Guttormson (2009) hur snedfördelade maktresurser kan leda till mindre jämställda parförhållande. Som informanterna påpekar under intervjun så skulle ett bemyndigande på hemmaplan genom en möjlighet för kvinnan att stå som sökande istället för mannen möjligtvis kunna leda till att vissa kvinnor hamnar i en starkare maktposition i familjen. Detta skulle dock kunna leda till en obalans i genusystemet och skapa en genuskonflikt då männen, som Hirdman (2007) skriver, står över kvinnor hierarkiskt och är normen. Om kvinnan registreras kan detta innebära att kvinnan

kommer in på ett område som betraktas som manlig. Det kan medföra kaos i genussystemet då den kulturella överenskommelsen som finns mellan könen där mannen har hand om familjens försörjning bryts.

5.3 Hur ser socialarbetarna på genus och jämställdhet i sitt arbete?

5.3.1 Genus och jämställdhet i arbetet

Vissa av informanterna anser att genus och jämställdhet är viktigt och att de är något de försöker tänka på i sitt arbete.

S1: Jag tycker det är jätteviktigt. Och alltså jag tänker att det är viktigt hur som alltså inte bara eh...man och kvinna utan överlag att alla får komma till tals. Vi jobbar ju, eller vi försöker i alla fall jobba väldigt mycket med att det ska vara jämställt och att båda parter ska komma till tals.

Informanterna som inte lägger samma vikt vid genus och jämställdhet i sitt arbete uttrycker den ena informanten att genus är något hen läst om under utbildningen men inte är något som används i det dagliga arbetet.

Intervjuare: Är genus och jämställdhet något som ni försöker tänka på i ert arbete, i mötet med klienterna?

S2: Jag har inte reflekterat över det. Jag måste säga att det var något som man läste väldigt mycket om på utbildningen, men efter det har man liksom inte...jag tror inte att det är något man reflekterar över direkt.

När frågan om genus och jämställdhet diskuteras på arbetsplatsen kommer på tal framkommer det att de informanter som uppger att dessa ämnen diskuteras även uttrycker en önskan om att det borde diskuteras oftare samt att utbildning inom ämnet borde ges.

S3: Mm det gör vi (diskuterar genus och jämställdhet) i olika former. Både på raster och så...men även...fast jag tänker att det skulle vara bra att ha sådana föreläsningar lite då och

då. Jag tror inte man kan prata om det för mycket. På olika sätt tas det upp tycker jag men inte i den mån det borde tas upp. Så att det finns saker att jobba med tycker jag.

5.3.2 Mannen som norm

På fråga om vad socialarbetaren anser kring påståendet att samhället utgår från den ”arbetande mannen” som norm svarade informanten på detta sätt.

S1: Det bottnar ändå i de där med mannen som försörjer och kvinnan tar hand om barnen. Ja tror ändå...alltså vi har...jag tycker att vi ändå har den synen i samhället många gånger. Och därför är det ännu viktigare att liksom uppmärksamma det här med jämställdhet och att alla får komma till tals. Ehh och jag tycker nog att ehm ja men överlag alltså löner...hur det ser ut i samhället och hur man tänker och ja... Så att synen finns fortfarande även om den inte är lika stark.

En informant har liknande tankar och åsikter men lägger även till en jämförelse med hur man hanterar situationen vid familjeansökningar från samkönade par jämfört med ett par som består av en man och en kvinna.

S4: Jag tycker det är vanligt fortfarande, tyvärr (att mannen är normen). Men det vi...det vi behöver jobba med är att vi ska ifrågasätta, varför är det så här? Kan man inte lika gärna göra så här? Eh och så att det kanske blir ändringar i lagstiftningar, riktlinjer och så vidare. Så jo men det tycker jag att jag märker (att man utgår från mannen som norm). Och just det här att det är så självklart, om det är en man och en man eller en kvinna och en kvinna då diskuterar man (vid familjeansökan av ekonomiskt bistånd) ”ja men ska du eller jag stå” men när det är ett med en man och en kvinna där är det mannen så var det inget mer med det liksom.

Kullberg (2006) skriver om hur socialarbetarens kunskap och attityd kring genus och jämställdhet kan bidra till att upprätthålla eller motarbeta ojämställdhet mellan könen. Ovan framställs hur de flesta informanterna försöker att tänka på det i sitt arbete. De informanter som uttrycker att genus och jämställdhet inte är något de tänker på eller reflekterar över kan kopplas till genussystemet. Eftersom genussystemet utgör basen för både ekonomiska och politiska ordningar analyserar vi informanternas uttalanden utifrån genussystemets två

principer - dikotomi och hierarki. Dikotomiprincipen innebär att män och kvinnor är två motsatser till varandra, deras traditionella roller bör inte blandas ihop. Hierarkiprincipen innebär att mannen är normen. Anledningen till varför vissa av informanterna inte reflekterar över dessa rutiner som icke jämställda kan förstås utifrån dessa två principer genom att mannen är norm och att stå som sökande ingår i hans roll och därför ifrågasätts inte rutinen. Vidare om man skriver kvinnan som sökande skulle detta betyda att mannen och kvinnans roller blandas ihop.

Lander (2003) skriver bland annat om hur socialtjänsten utgår från mannen som norm, hon beskriver även hur socialarbetare försöker "feminisera" kvinnor som enligt samhället inte anses vara "riktiga" kvinnor. Vår undersökning rör inte drogbrukande kvinnor och kan därför inte antas att de ses som "misslyckade" kvinnor på samma sätt som Lander (2003) beskriver. I vår studie har vi inte heller fått fram några resultat som tyder på att informanterna "feminiserar" sina kvinnliga klienter. Dock kan man fråga sig vad rutinerna innebär och vad som skulle hända om man ändrade dessa och skrev kvinnan som sökande istället? Om normen är att mannen skall försörja och kvinnan skall sköta familj och hem, är hon fortfarande en "riktig" kvinna om hon ansvarar för försörjningen? Kan det faktum att kvinnan inte skrivs som sökande vara en viss "feminisering" där hon inte blir sökande för att hon ska passa in i samhälle där "riktiga kvinnor" inte har det som sitt ansvarsområde? Som Bergsten & Bäck-Wiklund (1997) skriver så skapar samhällets normer och värderingar rutiner som vi inte reflekterar över. Detta fenomen borde även speglas inom socialtjänsten och göra det möjligt att anta att vissa rutiner kan bidra till en omedveten "feminisering" av kvinnor.

Vissa informanter anser att man i samhället kan se hur den "arbetande mannen" är norm och att mannen skall försörja medan kvinnan skall ta hand om barn och familj. Takahashi (2003) skriver om hur denna uppdelning kan leda till att kvinnor berövas på makt. Vidare skriver McGeorge, Stone, Carlson och Guttormson (2009) och Nyberg (1997) om hur ojämna maktförhållanden i ett parförhållande leder till ett icke jämställt förhållande. Vi undrar om man utifrån detta kan dra parallellen att rutinerna leder till att jämställdheten i familjerna som ansöker om ekonomiskt bistånd påverkas negativt? Om socialtjänstens rutiner går ut på att registrera mannen som sökande på grund av traditionella genusnormer där mannen försörjer och kvinna sköter barnen, kan detta leda till att mannen tilldelas mer makt och genom det får en starkare roll inom familjen? Skulle man genom att registrera kvinnan som sökande istället

för mannen kunna stärka hennes roll inom familj och i övriga samhället genom att kvinnan då tilldelas makt inom ett område som enligt traditionella genusnormer är mannens ansvar?

5.4 Bemötande och socialarbetarens handlingsutrymme

5.4.1 Talutrymme och dess fördelning

I frågan gällande hur mycket talutrymme män och kvinnor får under mötena uppger en informant att hen försöker ge män och kvinnor lika mycket talutrymme. Hen förtydligar att det är viktigt att få höra båda parter gällande familjens situation men att männen ofta talar mer än kvinnorna.

S1: Ja, sen kan det vara så att om de har uppdelad syn emellan, att det är mannen som pratar mer, men nej; vi vill ju höra båda parter och det är vi väldigt noga om; att få höra båda parter, och där brukar vi säga ifrån om det är så att en som pratar, att nu vill vi höra den andra personens situation. Och om det är en kvinna som är väldigt tyst så tänker jag att man kan försöka locka fram att hon får säga lite också, för det är jätteviktigt för då får jag se lite hur...hur dom har det i sin familj. Vissa kvinnor säger ju ingenting och då brukar jag försöka "är det något du vill tillägga eller är det något jag har missat?". Det är därför jag tycker det är så viktigt att båda kommer, det är den rutinen vi har att både mannen och kvinnan ska komma.

I en annan intervju uppger informanterna att talutrymme kan se olika ut beroende på vem som är mest insatt i familjens ekonomi.

S5: Oftast är det ju den personen som är mest insatt i ekonomin som man pratar med i en parrelation, det spelar liksom inte så stor roll om det är mannen eller kvinnan.

En informant uppger att hen oftare vänder sig till kvinnorna när frågor om barn och förskola kommer på tal. Vid samtal om arbete och försörjning vänder hen sig dock till både mannen och kvinnan.

S1: Man tar för givet på nått sätt att det är kvinnan som lämnar och hämtar på dagis och har koll på barnen så eh...för mig är det nog mer att är det något som gäller barnen så tror jag

att jag skulle ställa frågan till kvinnan faktiskt. Inte så mycket tvärt om att just när det gäller försörjning att jag skulle vända mig till mannen, det tror jag inte för där tror jag att jag skulle vända mig till båda.

5.4.2 Mannen eller kvinnan som sökande

Informanterna uppger under intervjuerna hur vissa klienter har skrivit kvinnan som sökande och mannen som medsökande i ansökan om ekonomiskt bistånd, detta är trots att inga instruktioner om hur ansökningsblanketten ska fyllas i.

S2: Sen så är det ju så att vissa klienter skriver ju kvinnan som sökande, alltså det är inte så...vi registrerar det ju på mannen. Det är ju sagt att vi ska göra så, det är en administrativ åtgärd helt enkelt.

En informant från samma kontor uppger något liknande under intervjun.

S5: Även om de skriver kvinnan först (som sökande) så liksom när vi går in så går vi in i alla fall på den gemensamma akten där mannen står som registerledare, det blir ju det. Det är ändå registrerat på samma hushåll.

I frågan om hur informanterna ska hantera situationen om de skulle få in en ansökan med kvinnan som sökande och mannen som medsökande.

S4: Om vi skulle få kvinnan högst upp så vet jag inte hur vi skulle ställa oss om vi då skulle...men jag tror inte vi skulle vända på det utan...nej jag tror nog att det skulle bli kvinnan då. Eller jag vet inte, vi har inte fått det än, eller jag har inte varit med om det i alla fall.

På frågan om hur det kommer sig att de administrativa rutinerna ser ut som de gör är det ingen av informanterna som riktigt vet och en uppger att det egentligen skulle gå lika bra att registrera kvinnan som sökande.

S1: Jag har försökt kolla upp anledningen till de där (rutinerna). Det är bara så att det har varit så tidigare för många, många år sedan...så var det ju så att mannen registrerades och nu finns det egentligen ingen anledning, så vi kan registrera kvinnan. Det spelar ingen roll

om det är mannen eller kvinnan utan vi får göra det (registrera kvinnan). Men det har bara blivit av rutin att man gör det på mannen.

I mötet med klienterna där mannen pratar mer än kvinnor tolkar vi det som att paren ingår i det Hirdman (2004) kallar för genuskontraktet. Ett genuskontrakt är en överenskommelse mellan en man och kvinna om hur de ska bete sig mot varandra och där genuskontraktet formar kvinnans handlande som måste gå via mannen då han är normen (Hirdman, 2004). Att mannen pratar mer kan även vara en indikator på hur makten är fördelad mellan könen och åter igen att mannen, som Hirdman (2007) uttrycker sig, utgör normen. Inom genussystemet kan detta kopplas till hierarki, där mannen står över kvinnan.

Enligt Kullberg (2006) kan socialarbetaren med sitt handlingsutrymme styra klientmötet, något som så gott som alla informanter även uttrycker att de gör genom att vara noga med att vända sig till båda parter under mötet. I fallet ovan kan socialarbetaren använda sitt handlingsutrymme för att ge andra parten mer talutrymme genom att t.ex. vända sig mot andra parten. Som Kullberg (2006) skriver kan socialarbetarens kunskap och attityd om jämställdhetsfrågor bidrar till att motarbeta ojämställdhet mellan könen.

Det framgick i en intervju att informanten främst vänder sig till kvinnorna i frågor som rör barnen. Kullberg (2006) skriver i sin studie hur män och kvinnor uppmärksammas olika mycket i mötet med socialarbetaren beroende på vilket ämne som lyfts under mötet. Detta kan också kopplas till könsspecifika familjestrukturer där frågor som rör hem och barn tillhör kvinnans traditionella genusroll varför socialarbetaren i dessa frågor vänder sig till kvinnan (Bergsten & Bäck-Wiklund, 1997). Dock säger sig samma informant inte göra någon skillnad på vem hen vänder sig till i frågor som rör utbildning och arbete som Kullbergs (2006) forskning visar.

6. Diskussion

6.1 Resultatsammanfattning

Utifrån vår första frågeställning som är *”Hur påverkar de administrativa rutinerna kvinnorna i familjerna?”* har vi genom våra intervjuer förstått att åsikterna går isär. Vissa informanter

anser att de administrativa rutinerna kan påverka kvinnorna negativt och en av dessa uttrycker det som att rutinerna kan bidra till att stärka makthierarkier som finns mellan kvinnor och män. De har även framgått att män pratar mer än kvinnor under möten. Om detta beror på traditionella genusnormer som förstärks genom att mannen tilldelas den naturliga rollen som familjens försörjare (när han automatiskt blir registrerad som sökande) eller om andra orsaker ligger bakom är för oss svårt att svara på. För att kunna svara på detta krävs en större undersökning där man möjligtvis går djupare in på just den frågan.

De informanter som anser att rutinerna inte har någon speciell påverkan på kvinnorna anser att rutinerna krävs för att arbetet med ansökningarna skall kunna utföras. De uttrycker att det inte har någon betydelse för klienterna hur rutinerna går till då både mannen och kvinnan hamnar i utredningen och har lika stor tillgång till allt som sker inom den.

I vår andra frågeställning som är *"Hur ser dem handläggande socialarbetarna på genus och jämställdhet i sitt arbete?"* ser vi åter igen hur informanterna delas upp i två läger. Vissa informanter anser att både genus och jämställdhet är viktigt i deras arbete och något som de aktivt försöker tänka på medan de andra informanterna anser att detta inte är något man reflekterar över. Baserat på intervjuerna ser man hur intresse och kunskap gällande genus och jämställdhet går isär bland våra informanter samt åsikterna gällande hur mycket detta kan påverka arbete och klienterna.

Utifrån vår tredje frågeställning som är *"Hur upplever socialarbetaren sitt handlingsutrymme i mötet med klienterna vid en familjeansökan?"* framkommer det att informanterna lagligt har ett större handlingsutrymme än vad dessa är medvetna om. Detta då Socialstyrelsen (2015) via telefonkontakt uttrycker att det är fullt möjligt för socialarbetaren att fritt välja vem som registreras av kvinnan och mannen men att kommunerna sedan valt att registrera mannen som rutin. Vidare framgår det hur vissa informanter anser sig ha ett mindre handlingsutrymme då de i större utsträckning hänvisar till rutinerna som en del av deras arbete. Andra har en mer ifrågasättande attityd där en undran om varför man gör som man gör finns. Dessa informanter har även uttryckt att de kan överväga att registrera kvinnan som sökande om det önskas av klienterna.

6.2 Resultatdiskussion

Något vi skulle vilja lyfta i vår diskussion är hur kvinnorna påverkas av de administrativa rutinerna. Utifrån vår undersökning och tidigare forskning har vi förstått det som att rutinerna kan påverka kvinnorna negativt. Frågan vi ställer oss är dock om det är rutinerna som bidrar till denna negativa påverkan eller om det är något större, som det faktum att normerna gällande kvinnor och män ser ut som dem gör i samhället. Till exempel nämner en informant att männen oftast pratar mer än kvinnorna under mötena, beror detta på att mannen registreras som sökande eller på att mannen är norm i samhället och därför tilldelas mer plats? Skulle en omvänd rutin kunna påverka detta på ett sådant sätt att kvinnorna istället tar mer plats under mötena? Eller ska man se det som att vad som upprätthåller dessa normer är hur vi i vår vardag (arbete) hanterar och bemöter kvinnor och män, så en ändrad rutin skulle kunna innebära att kvinnorna får en starkare plats inom familjen vilket i sin tur kan bidra till att stärka kvinnornas plats i samhället?

Vi vill ta upp hur informanternas tankesätt och åsikter skiljer sig åt gällande hur de ser på genus och jämställdhet. Vi har även märkt att de informanter vi intervjuat som arbetar vid samma kontor har haft liknande åsikter och attityder gällande frågan. Vår förståelse innan denna undersökning var att genus och jämställdhet är viktigt att uppmärksamma i sitt arbete, något vi även har fått bekräftat under arbetets gång. Samtidigt har vi förstått att det kan vara svårt att uppmärksamma de normer som styr hur vi ser på män och kvinnor, genus och jämställdhet då detta är så normaliserat att de ofta blir dolt. Detta skulle kunna innebära att rutinerna inte ses som ett problem på grund av att samhällets normer styr och döljer det. Detta resonemang förklarar dock inte varför individer från samma kontor även har samma syn och attityd gällande genus och jämställdhet. Har informanterna haft denna uppfattning innan de började på respektive kontor eller har uppfattningen formats på arbetsplatsen? Denna fråga är inte direkt relevant för vårt arbete men kan ändå vara viktig att reflektera över då den enligt oss visar hur utbildning och information gällande genus och jämställdhet skulle kunna bidra till att skillnaderna mellan kontoren minskar.

Vi vill även lyfta socialarbetarnas handlingsutrymme och hur viktigt det är för bemötandet och vilka konsekvenser det kan få för klienterna, i detta fall kvinnorna. Vi har uppfattat under våra intervjuer att de socialarbetare som har en bredare kunskap och intresse gällande genus och jämställdhet även anser sig ha ett större handlingsutrymme. Detta genom att dessa

informeranter i större utsträckning ifrågasätter rutinerna. Det kan jämföras med de informanter som inte anser att genus och jämställdhet har en lika betydande roll i sitt arbete, eller för klienterna. Dessa informanter följer i större utsträckning rutinerna. Enligt oss visar detta hur lagar, regler och riktlinjer inom välfärden behöver förändras för att socialarbetarna skall få större handlingsutrymme och genom det möjligheten att arbeta för jämställdhet mellan könen. För som tidigare forskning visar är välfärdsstaten med och påverkar kvinnor och mäns situation och ställning inom familjen. Att rutiner inom socialtjänsten alltså begränsar socialarbetarens handlingsutrymme, vilket i sin tur begränsar och/eller påverkar kvinnor negativt pekar på hur välfärdsstaten kan stärka eller försvaga kvinnors position inom familjen och i samhället.

Utifrån teorin om gräsrotsbyråkrati som vi använt oss av i analysen kan vi se att socialarbetarens handlingsutrymme är centralt i ärenden som rör familjeansökan om ekonomiskt bistånd. Med hjälp av genusperspektivet kan vi anta att de traditionella genusnormerna omedvetet påverkar informanterna. T.ex. uppger en informant att hen vänder sig mot kvinnan om frågor som rör barnen utan att hen tänker på detta. Dessa traditionella genusnormer kan informanterna även märka av hos familjer som söker ekonomiskt bistånd. Flera informanter har nämnt att de flesta familjer skriver in mannens namn som sökande, detta är trots att inga instruktioner om hur ansökningsblanketten skall fyllas i har getts till klienterna.

6.3 Förslag till vidare forskning

Utifrån våra resultat anser vi att det skulle vara intressant att forska vidare på hur de administrativa rutinerna påverkar jämställdheten i en familj när man istället skriver kvinnan som sökande och mannen som medsökande. Kan en sådan omvänd rutin påverka jämställdheten mellan paret på ett annat sätt än det vi fått fram i vår undersökning? Ett annat förslag till vidare forskning är att studera denna företeelse utifrån de sökande familjernas perspektiv.

7. Referenser

- Bergsten, B. & Bäck-Wiklund, M. (1997) *Det moderna föräldraskapet – en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm. Natur & Kultur:.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö. Liber.
- Eriksson-Zetterquist U. & Ahrne, G. (2011) Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö. Liber.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan: 4:e rev. uppl.* Stockholm: Norstedts Juridik.
- Förenta Nationerna. (2011). *Jämställdhet är en mänsklig rättighet*. UN Women Nationell kommitte Sverige.
- Hirdman, Y. (1993). Genussystemet - reflektioner kring kvinnors sociala underordning. I Eriksson, Christina (red) *Genus i historisk forskning*. Lund. Studentlitteratur.
- Hirdman, Y. (2004). *Genus- om det stabila föränderliga former*. Malmö. Liber.
- Hirdman, Y. (2007). *Gösta och genusordningen: feministiska betraktelser*. Stockholm. Ordfront.
- Kullberg, C. (2006). Paid work, education och competence. Social workers' interviews with male and female clients applying for income support. *Europeana Journal of Social Science*. 9 (3), pp. 339-355.
- Publicerad online: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13691450600828390>
[Hämtad 2015- 04 -02]
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lander, I. (2003). *Den flygande maran - En studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm*. Kriminologiska institutionen: Stockholms Universitet.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lipsky, M. (2010). *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.
- Mattsson, T. (2010). *Kön och genus - i samhället och i det sociala arbetet*. Working-paper serien. Nr 3. ISSN 1650-8971

McGeorge, C.R., Stone, T.C. & Guttormson, H. (2009) The feminist couple therapy scale: A measure of therapists' ability to promote equality in couple relationships. *Journal of Feminist Family Therapy*. 21 (3), pp. 189-215. Publicerad online:
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08952830903079060> [Hämtad 2015-03-27]

Nyberg, A. (1997). *Kvinnor, män och inkomster*. Jämställdhet och oberoende. SOU 1997:89.

Patton, M.Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 4 edition. London: SAGE.

SFS (2001: 453) Socialtjänstlagen.

SFS (2008:567) Diskrimineringslagen.

SFS (2010:427) Lag om ändring i Socialtjänstlagen (2001:453).

Socialdepartementet (1996/1997). *Ändring i socialtjänstlagen*. (Regeringens proposition proposition 1996/97:124). Stockholm: Regeringskansliet.

Socialstyrelsen. (2013). *Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialstyrelsen*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme - Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Takahashi, M. (2003). *Gender dimensions in family life - A comparative study of structural constraints and power in Sweden and Japan*. Department of Sociology. Stockholm University: Stockholm.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

8. Bilagor

8.1 Informationsbrev

Hej,

Vi heter Amerie och Linda och studerar på socionomprogrammet, vid Högskolan i Gävle. Denna termin ska vi skriva vårt examensarbete.

Vi önskar att intervjua socialarbetare vid socialkontor där man har som rutin att registrera mannen som sökande och kvinnan som medsökande vid familjeansökningar av ekonomiskt bistånd. Syftet är att utifrån socialarbetarens perspektiv undersöka hur de administrativa rutinerna påverkar mötet med klienterna, framförallt kvinnorna.

Vi skulle vilja genomföra intervjuer med 3-4 socialarbetare. Varje intervju kommer ta mellan 25-60 min. Intervjuerna kommer att spelas in. Inspelningar och eventuella anteckningar som tas under intervjuerna kommer att raderas/förstöras när examensarbetet är färdigt.

Ni som intervjuas kommer att vara anonyma i arbetet. Intervjuerna bygger på frivillighet och kan när som helst avbrytas om så önskas.

För oss betyder det mycket att få ta del av era åsikter och tankar kring ämnet och vi är mycket tacksamma över att Ni tar er tid och låter oss intervjua er.

Med vänliga hälsningar,

Linda Persson

Kontakt: 073 - XXX XX XX

XXXXXXXX@gmail.com

Amerie Rivera

Kontakt: 070 – XXX XX XX

XXXXXXXX@gmail.com

8.2 Intervjuguide

1. Kan ni ge en kort beskrivning av hur det går till från första kontakt med ett par som ansöker om ekonomiskt bistånd till att beslut fattas kring paret?
2. Vem registreras som bidragstagare av mannen och kvinnan? Hur kommer det sig?
3. Kan man registrera både parter som sökande? (Om nej, varför inte?)
4. Registreras även den andra personen? Vad registreras den andra personen som?
5. Vem har bestämt vem som skall registreras som bidragstagare av mannen och kvinnan?
6. Tror ni att jämställdheten i en relation kan påverkas om mannen registreras på detta sätt och inte kvinnan?
Tror ni att det kan motarbeta jämställdheten mellan kvinnor och män?
7. Brukar ni någon gång gå emot de direktiv som finns och registrera kvinnan istället?
(Finns det något undantag när man registrera kvinnan som sökande istället för mannen? Vilka i så fall?)
(Beroende på svaret finns frågealternativ 8.1 eller 8.2)
- 8.1 Har ni någon gång träffat ett par där du vilja gå emot rutinerna och registrera kvinnan som sökande istället för mannen? Hur kommer det sig?
- 8.2 Kan ni berätta om ett fall där du inte följde direktiven, varför valde du att inte göra det?
9. När mannen registreras som sökande, är det hans konto som pengarna automatiskt hamnar på vid utbetalning eller kan man välja detta? (Vems konto registreras oftast av mannen och kvinnan?)
10. Vad tror ni det kan innebära för kvinnorna att inte registreras som sökande?
Tror ni att mannen kan hamna i någon form av maktposition gentemot kvinnan när det är han som registreras som sökande? (Att det är han som får "kontrollen"?)
11. Har ni någon gång varit med om att detta har skapat problem (att mannen registreras istället för kvinnan)? (Om ja, vad hände då?)
12. Har ni någon gång reflekterat över dessa rutiner som icke jämställda eller diskriminerande? (Om ja, på vilket sätt?)
13. Tror ni att dessa rutiner kan påverka hur mycket (tal)utrymme mannen och kvinnan får under mötet?
14. Tänker ni aktivt under mötet på att ni skall ge lika mycket (tal)utrymme till både mannen och kvinnan?
15. Upplever ni själv att ni ger mannen och kvinnan lika mycket (tal)utrymme under mötet?

16. Märker ni själva eller tror ni att ni pratar olika med män och kvinnor? Tex att man tar upp familj och barn mer med kvinnan och arbete eller sysselsättning med mannen.
17. Är genus/könsroller och jämställdhet något ni pratar om på er arbetsplats?
18. Hur ser du själv på jämställdhet och genus/könsroller?
19. Är genus/könsroller och jämställdhet något som du brukar tänka på överlag?
20. Får ni utbildning i lagstiftning gällande jämställdhet mellan könen?
21. Socialtjänsten är ju en del av det svenska välfärdssamhället/staten och välfärdsstaten brukar man säga är anpassad efter "den arbetande mannen" som norm, kan ni märka av detta inom socialtjänsten eller hålla med om det påståendet att man många gånger utgår ifrån mannen som norm?